

Јован Пејин
(Архив Србије)

ПРВИ КОРАК КА ДИГИТАЛИЗАЦИЈИ У АРХИВУ СРБИЈЕ

Поштоване даме и господо, нашао сам се овде да кажем неколико речи о томе како замишљам дигитализацију моје установе и о стању у Архиву Србије и архивској служби у целини.

Рачунарска индустрија корача крупним корацима и од ње очекујемо чуда у информатици. Али, потребно је рачунаре нахранити подацима.

У Архиву Србије, а не само у мојој установи, стање је, што се тиче храњења рачунара, тешко. Недостаје опрема, недостају стручни људи, програмери који је опслуживати рачунаре и водити Електрорачунски центар, недостају подаци, односно постојећи се не уносе у базу података. Међусобно умрежавање рачунара у самом Архиву није извршено.

Архивска зграда у Карнегијевој није у потпуности умрежена док у згради у Железнику имамо два рачунара, а никаква мрежа не постоји, не постоји база података која би била приступачна корисницима.

Информација је једна од најскупљих роба. Прави докуменат који се чува у Архиву може значити много. Зато је дигитализација података и изградња рачунарске мреже у Архиву наш превасходни циљ, како бисмо задовољили потребе корисника.

Национални програм за дигитализацију је нужно прихватљив, треба порадити на њему, а као први резултат прихватања идеје јесте ова иницијатива за оснивање Националног центра за дигитализацију. Ради постизања постављеног циља треба направити програм, треба умрежити различите установе и повезати их с корисницима. Оптички кабал је идеалан, али колико ми је познато, није у овом тренутку свима приступачан и није ми познато колике су могућности да се направи оптичка мрежа у Србији. Ово је крупно питање и није га лако дефинисати и дати одговор.

Где су овде архиви? Архиви имају базе података штампане у облику сумарних и аналитичких инвентара, водича кроз архивску грађу, историјске белешке о фондовима, досијеа фондова, досијеа регистратура

Како им приступити? Како их учинити приступачним? Један од начина је микрофилм, најнови начин је снимање на CD-ове а затим продаја снимљеног материјала корисницима. Да ово чинимо потребна нам је опрема коју немамо или је имамо али различитог порекла и система, често застарелу.

Морамо знати шта хоћемо да чувамо и да пренесемо с папира у рачунарску базу података. Наша слика шта хоћемо да имамо мора да буде јасна.

Овим покрећемо важно питање трајност електронских података.

До сада смо се сусретали с магнетним записима на плочама које су крајње краткотрајне, што је унело неповерење према електронском запису. Неповерење повећава чињеница да највећи произвођачи електронске опреме не преузимају

гаранцију за издржљивост записа. Друго, “вируси” који се појављују, а често су злонамерно направљени, додатна су опасност за електронске записе.

Постоји неповерење према CD-има и због деформације плоче, која тиме постаје неупотребљива, а и корозија је опасност. Опасност су, такође, електромагнетна и радиоактивна зрачења.

Неповерење појачава брзо застаревање опреме. Сваке године електронска индустрија представља корисницима нову технику или технолошко побољшање. Сваку иновацију прати напуштање старе опреме, што изазива велике трошкове. Али и стара опрема може да се користи, додуше не дуго. Свака генерација опреме брзо осети недостатке делова за одржавање, тако да се појављује опасност од отеженог или сасвим онемогућеног приступа подацима записаних електронским путем уколико поседујемо нову опрему.

Имамо примере да када произвођач промени производни програм, снимљене базе података по старим програмима остају неприступачне, а опрема у којима се чувају неупотребљива.

Установа културе као што је Архив Србије трпи велики притисак корисника и информациона средства морају бити стално на располагању читаоцима.

Архивска грађа, према примерима из прошлости, траје вековима, али најновија, која се ствара на разне начине, ради се на папирима слабијег квалитета и није толико издржљива, губи боју, мастило бледи, постаје крта, ломи се и нестаје.

Основна заштита је микрофилмовање ове грађе. Микрофилм је једино признато средство заштите на међународном нивоу и ова заштита остаје за будућност до даљњег.

С микрофилма могуће је користити архивску грађу, а могућа је и њена дигитализација. За овај поступак потребна је опрема која је у нашим тренутним условима скупа и није свакој установи приступачна. Другим речима архиви треба да створе равнотежу између микрофилма и дигиталних записа и да се поступци коришћења архивске грађе међусобно допуњују.

Поред свих недостатака и страхова од дигитализације, постоји електронско пословање. Ово пословање се шири и добија све ширу примену и тиме се ствара нова архивска грађа без папира. Ово нас враћа на почетак – шта чинити кад опрема застари? Како доћи до потребних података из базе створене само електронским путем?

Зато сада, пре оснивања Националног центра за дигитализацију, треба да мислимо о премошћавању проблема застарелости опреме, али као прво о трајности електронских записа и да се у почетку не ослањамо само на њих. Као архивист сматрам да све прво треба да буде на папиру и микрофилму, а да кроз развој програмске мреже информационог система, међусобним повезивањем архива и других установа културе омогућимо коришћење културних и научних добара, стручној и научној јавности.

Уколико смо осигурали архивску грађу, не треба се бојати рокова трајности дигиталних података.

Архив Србије учинио је први корак ка дигитализацији. Израђен је Јединствени архивски информациони систем Републике Србије. Међутим, први кораци на реализацији овог система у пракси су наишли на тешкоће. Систем није свуда применљив. Чак у Архиву Србије први задатак уношење података из домена

рада Спољне службе, подаци о регистратурама, не могу да се изврше. Рачунари не могу да приме податке, тако да посао стоји, а недостатак програма још није отклоњен.

У неким архивима ова тешкоћа је савладана, али није савладана тешкоћа око уноса података из других области рада у архивима, на пример, унос података о раду у депоима.

Очигледно да програм треба дорадити и осавременити. Поготову га треба осавременити пошто је рађен пре седам година, а у међувремену је рачунарска техника отишла даље и промењени су програми. Овим је потврђено претходно речено о опасности која потиче од произвођача опреме.

Овај застој у раду на дигитализацији у Архиву Србије, али и у архивима уопште, подстакао ме је да прихватим предлог за оснивање Националног центра за дигитализацију и узмем активно учешће у припремама. Иницијатива Математичког института САНУ, Математичког факултета и институција културе да се Центар оснује, гарантује успех целог подухвата.